

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 6ης Ιανουαρίου 2004 *

Στην υπόθεση C-104/89 DEP,

J. M. Mulder κ.λπ., με τόπο διαμονής στις Κάτω Χώρες, εκπροσωπούμενοι από τον
E. H. Pijnacker Hordijk, advocaat,

αιτούντες,

κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, εκπροσωπούμενου από την A.-M. Colaert,

και

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον T. van Rijn,
με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθών,

που έχει ως αντικείμενο τον καθορισμό των δυνάμενων να αναζητηθούν δικαστικών
εξόδων κατόπιν της απόφασης του Δικαστηρίου της 27ης Ιανουαρίου 2000,
C-104/89 και C-37/90, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 2000,
σ. I-203),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward και N. Colneric (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano
γραμματέας: R. Grass

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

Το ιστορικό της διαφοράς και τα αιτήματα των διαδίκων

- ¹ Με παρεμπίπτουσα απόφαση της 19ης Μαΐου 1992, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-3061, στο εξής: παρεμπίπτουσα απόφαση), η οποία εξεδόθη επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων C-104/89, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (στο εξής: υπόθεση Mulder II), και C-37/90, Heinemann κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, το Δικαστήριο καταδίκασε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να αποκαταστήσει τη ζημία που υπέστησαν οι Mulder, Brinkhoff, Muskens

και Twijnstra, αιτούντες στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως, συνεπεία της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 13), όπως συμπληρώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1371/84 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 1984, για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού 804/68 (ΕΕ L 132, σ. 11), στο μέτρο που οι κανονισμοί αυτοί δεν προέβλεψαν τη χορήγηση ποσότητας αναφοράς στους παραγωγούς που δεν είχαν παραδώσει γάλα κατά το έτος αναφοράς που επέλεξε το οικείο κράτος μέλος, σε εκτέλεση δεσμεύσεως που είχε αναληφθεί βάσει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77 του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί θεσπίσεως του συστήματος προμηδοτήσεων για τη μη εμπορία του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και τη μετατροπή των αγελών βοοειδών γαλακτοκομικής κατευθύνσεως (ΕΕ L 131, σ. 1).

- 2 Με την παρεμπόπτουσα απόφαση, το Δικαστήριο αποφάνθηκε επίσης ότι τα ποσά των οφειλομένων αποζημιώσεων θα είναι τοκοφόρα —με επιτόκιο 8 % ετησίως στην υπόθεση Mulder II— από της ημερομηνίας δημοσιεύσεως της εν λόγω αποφάσεως. Το Δικαστήριο απέρριψε κατά τα λοιπά τις αγωγές.
- 3 Δεδομένου ότι οι διαπραγματεύσεις, οι οποίες διεξήχθησαν κατόπιν της παρεμπόπτουσας αυτής αποφάσεως με σκοπό να προσδιοριστούν διά συμφωνίας, σύμφωνα με το σημείο 4 του διατακτικού της, τα καταβλητέα ποσά, δεν τελεσφόρησαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας δώδεκα μηνών από της δημοσιεύσεως της εν λόγω αποφάσεως, οι ενάγοντες στην υπόθεση Mulder II κατέθεσαν τα αιτήματά τους, συνοδευόμενα από συγκεκριμένα αριθμητικά στοιχεία, στις 19 Ιουνίου 1993, ενώ τα αιτήματα του Συμβουλίου και της Επιτροπής, κοινά στις δύο υποθέσεις περί των οποίων έγινε λόγος με τη σκέψη 1 της παρούσας διατάξεως, κατατέθηκαν, αντιστοίχως, στις 3 Νοεμβρίου και 29 Οκτωβρίου 1993.
- 4 Με επιστολή της 20ής Ιουνίου 1994, το Δικαστήριο έθεσε σειρά ερωτημάτων προς τους διαδίκους. Η απάντηση των εναγόντων στην υπόθεση Mulder II κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 2 Σεπτεμβρίου 1994.

- 5 Στις 20 Μαΐου 1996, το Δικαστήριο προέβη σε ακρόαση των διαδίκων. Δεδομένου ότι ορισμένα πραγματικά στοιχεία εξακολούθησαν να ερίζονται μετά από αυτήν, το Δικαστήριο, με διάταξη της 12ης Ιουλίου 1996, παρήγγειλε τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης. Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 27 Φεβρουαρίου 1997. Κληθέντες προς τούτο από το Δικαστήριο, οι ενάγοντες υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους επί της εκθέσεως αυτής με υπόμνημα της 4ης Ιουνίου 1997.

- 6 Με την απόφασή του της 27ης Ιανουαρίου 2000, C-104/89 και C-37/90, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-203, στο εξής: τελική απόφαση), το Δικαστήριο προσδιόρισε τα καταβλητέα ποσά προς αποζημίωση των εναγόντων. Το επιδικασθέν σε καθένα από αυτούς ποσόν συνοδευόταν από τόκους με ετήσιο επιτόκιο 1,85 % οι οποίοι έτρεχαν από συγκεκριμένης ημερομηνίας μέχρι της ημερομηνίας δημοσίευσής της παρεμπίπτουσας αποφάσεως. Από της τελευταίας αυτής ημερομηνίας, το εν λόγω ποσόν έφερε, μέχρι της καταβολής του, τόκους υπερημερίας με ετήσιο επιτόκιο 8 %. Το Δικαστήριο απέρριψε κατά τα λοιπά τις αγωγές. Εξάλλου, καταδίκασε το Συμβούλιο και την Επιτροπή να φέρουν τα έξοδά τους, να καταβάλουν δε αλληλεγγύως το 90 % των εξόδων των εναγόντων, με εξαίρεση τα έξοδα της διαταχθείσας από το Δικαστήριο πραγματογνωμοσύνης.

- 7 Αφού κοινοποίησαν, εντός του 2000, γενική κατάσταση εξόδων μετά των παρατηρημάτων της προς την Επιτροπή, οι ενάγοντες παρέσχαν, προς αυτήν και προς το Συμβούλιο, λεπτομερείς διευκρινίσεις ως προς τα εν λόγω έξοδα, με επιστολή της 23ης Μαρτίου 2001. Η επιστολή αυτή αντιστοιχεί, κατά προσέγγιση, στον κατάλογο των δικηγορικών εξόδων και των παρεπόμενων δαπανών, τον οποίον κατήρτισαν οι ενάγοντες. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή απήντησαν λεπτομερώς με επιστολή της 18ης Μαρτίου 2002, πρότειναν δε να καταβάλουν στους ενάγοντες, ως δυνάμενα να αναζητηθούν έξοδα, το ποσό των 124 437,29 ευρώ.

- 8 Μη αποδεχόμενοι τα προταθέντα από το Συμβούλιο και την Επιτροπή ποσά, οι ενάγοντες και νυν αιτούντες, με δικόγραφο που κατέθεσαν στις 14 Μαΐου 2002, σύμφωνα με το άρθρο 74, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ζητούν από το Δικαστήριο:

- να εκτιμήσει τα οφειλόμενα από το Συμβούλιο και την Επιτροπή ονομαστικά δικαστικά έξοδα σε 373 304,90 ευρώ (ήτοι 90 % του ποσού των 408 591,90 ευρώ) ή στο ποσόν το οποίο θα προσδιορίσει, κατ' επιεική κρίση, το Δικαστήριο·
- να προσδιορίσει τον εφαρμοστέο διορθωτικό του πληθωρισμού συντελεστή και
- να καταδικάσει το Συμβούλιο και την Επιτροπή στα έξοδα της παρούσας διαδικασίας και να προσδιορίσει το ποσόν αυτών.

- 9 Το Συμβούλιο και η Επιτροπή εκτιμούν, με το κοινό υπόμνημα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 11 Ιουλίου 2002, ότι τα δυνάμενα να αναζητηθούν δικαστικά έξοδα πρέπει να προσδιοριστούν στο ποσόν των 124 437,29 ευρώ, ήτοι 90 000 ευρώ για τα έξοδα δικηγόρων και 34 437,29 ευρώ για τα έξοδα των λοιπών, πλην δικηγόρων, συμβούλων (στο εξής: εξωτερικοί σύμβουλοι).

Επί της ουσίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

[...]

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 41 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 74 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο δεν δύναται να καθορίσει τις αμοιβές που οφεί-

λουν οι διάδικοι στους δικηγόρους τους, αλλά να ορίσει το ύψος μέχρι του οποίου οι αμοιβές αυτές μπορούν να αναζητηθούν έναντι του διαδίκου ο οποίος καταδικάστηκε στα δικαστικά έξοδα (βλ., ιδίως, τη διάταξη της 30ής Νοεμβρίου 1994, C-294/90 DEP, British Aerospace κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-5423, σκέψη 10).

- 42 Κατά το άρθρο 73, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, «θεωρούνται ως έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν [...] τα αναγκαία έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγω της δίκης, και ιδίως τα έξοδα μετακινήσεως και διαμονής και η αμοιβή των εκπροσώπων, συμβούλων ή δικηγόρων».
- 43 Εξ αυτού, η νομολογία παγίως συνάγει ότι μπορούν να αναζητηθούν μόνον, αφενός, τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγω της δίκης ενώπιον του Δικαστηρίου και, αφετέρου, αυτά που ήταν αναγκαία προς τούτο (βλ. τις διατάξεις της 9ης Νοεμβρίου 1995, C-89/85 DEP, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 14, και British Aerospace κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα, σκέψη 11).

Επί των αμοιβών των δικηγόρων

- 44 Επιβάλλεται, κατ' αρχήν, να μη ληφθούν υπόψη ορισμένες περιόδους για τον υπολογισμό των εν λόγω αμοιβών.
- 45 Κατά πάγια επίσης νομολογία του Δικαστηρίου, ο όρος «δίκη» κατά το άρθρο 73, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας αφορά μόνον την ενώπιον του Δικασ-

στηρίου διαδικασία, ήτοι την επακολουθούσα της ασκήσεως της προσφυγής ή αγωγής, αποκλεισμένης της προ αυτής διαδικασίας (βλ. τις διατάξεις της 15ης Μαρτίου 1994, C-107/91 DEP, ENU κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 21, και British Aerospace κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 12).

[...]

47 Επίσης, αποκλείονται, ως μη αναγκαία για τη διεξαγωγή της δίκης, τα δικηγορικά έξοδα που αφορούν περιόδους κατά τις οποίες δεν σημειώθηκε καμία διαδικαστική πράξη. [...]

48 Ομοίως, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αναγκαία έξοδα, στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγω της δίκης, οι αμοιβές δικηγόρων οι οποίες αντιστοιχούν σε διαπραγματεύσεις προς επίτευξη εξώδικου συμβιβασμού ή αφορούν τον κατόπιν της προφορικής διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου χρόνο (βλ., σε αυτό το πνεύμα, τη διάταξη της 16ης Δεκεμβρίου 1999, C-137/92 P-DEM, Hüls κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 19).

49 Εντούτοις, δεν μπορούν να εξαιρεθούν από τα αναγκαία έξοδα οι αμοιβές που αφορούν τις διεξαγόμενες από τους διαδίκους διαπραγματεύσεις με σκοπό τον προσδιορισμό, κατόπιν συμφωνίας, των ποσών που οφείλονται ως αποζημίωση, σε περίπτωση που το ίδιο το Δικαστήριο, με το διατακτικό παρεμπίπτουσας αποφάσεως, ζήτησε ρητώς από τους διαδίκους να του υποβάλουν, εντός ταχθείσας προθεσμίας αρχομένης από της ημερομηνίας δημοσιεύσεως της αποφάσεως αυτής, τα καταβλητέα ποσά. Πράγματι, στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο, για λόγους οικονομίας της δίκης, δεν αποφαινεται το ίδιο επί των οφειλομένων ποσών, αλλά ζητεί από τους διαδίκους να τα προσδιορίσουν με συμφωνία, ο νικήσας διάδικος θα περιήρχετο σε μειονεκτική θέση εάν δεν συνυπολογιζόταν η ανάγκη των

απορρεόντων από τις εν λόγω διαπραγματεύσεις εξόδων. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω, οι αμοιβές για διαπραγματεύσεις με σκοπό τον προδιορισμό, κατόπιν συμφωνίας, των ποσών των καταβλητέων προς τους ενάγοντες αποζημιώσεων πρέπει να θεωρηθούν ως αναγκαία έξοδα, τα οποία έγιναν λόγω της δίκης.

- 50 Αντιθέτως, τα έξοδα, τα οποία δήλωσε ο σύμβουλος για την εξέταση των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα με σκοπό να λάβει ενδεχομένως θέση επ' αυτών, αναφέρονται στον κατόπιν της προφορικής διαδικασίας χρόνο, δεδομένου ότι αυτή έληξε με την ανάπτυξη των εν λόγω προτάσεων στις 10 Δεκεμβρίου 1998. Τέτοια έξοδα δεν μπορούν να αναζητηθούν. Ως εκ τούτου, κατά τον υπολογισμό των δυνάμενων να αναζητηθούν δικαστικών εξόδων, αποκλείεται ο κατόπιν της ημερομηνίας αυτής χρόνος.
- 51 Στο μέτρο που είναι δυνατό να ληφθούν υπόψη οι λογαριασμοί αμοιβών, προσήκει η υπόμνηση ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν περιλαμβάνει διατάξεις περί τιμών ή περί του αναγκαίου χρόνου εργασίας. Επομένως, το Δικαστήριο οφείλει να εκτιμήσει ελευθέρως τα στοιχεία της υποθέσεως, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο και τη φύση της διαφοράς, τη σημασία της από πλευράς κοινοτικού δικαίου, καθώς και τις δυσχέρειες της υποθέσεως, τον φόρτο εργασίας που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι εκπρόσωποι ή οι σύμβουλοι λόγω της ένδικης διαδικασίας και τα οικονομικά συμφέροντα που αντιπροσώπευε η διαφορά για τους διαδίκους (βλ. τις διατάξεις της 28ης Ιουνίου 2002, C-320/96 P-DEP, *Métropole télévision*, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 21· *British Aerospace* κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 13, της 30ής Νοεμβρίου 1994, C-222/92 DEP, SFEI κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-5431, σκέψη 14· της 4ης Φεβρουαρίου 1993, C-191/86 DEP, *Tokyo Electric* κατά Συμβουλίου, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 8, και της 26ης Νοεμβρίου 1985, 318/82, *Leeuwarder Papierwarenfabriek* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3727, σκέψη 3).
- 52 Το ποσό των δυνάμενων να αναζητηθούν δικαστικών εξόδων πρέπει να προσδιοριστεί βάσει των κριτηρίων αυτών.

53. Εν σχέσει προς το αντικείμενο, τη φύση και τη σημασία της υποθέσεως Mulder II από πλευράς κοινοτικού δικαίου, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως αναγνώρισαν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, τα διακυβεύόμενα στο πλαίσιο αυτής της υποθέσεως συμφέροντα υπερέβαιναν το προσωπικό συμφέρον των εναγόντων. Επομένως, τα κοινοτικά αυτά όργανα παραδέχονται ότι επρόκειτο για υπόθεση θέτουσα ζήτημα αρχής.
54. Η αγωγή δεν ενεφάνιζε καμία ιδιαιτερότητα όσον αφορά τη διαδικασία μέχρι της εκδόσεως της παρεμπίπτουσας αποφάσεως. Αντιθέτως, η διαδικασία η οποία είχε ως αντικείμενο τον προσδιορισμό των ποσών των καταβλητέων προς τους ενάγοντες αποζημιώσεων χαρακτηριζόταν από την πολυπλοκότητά της. Συγκεκριμένα, δεν απαιτούσε μόνον ενδελεχή εξέταση τόσο της πολύπλοκης οικονομικής καταστάσεως εκάστου των τεσσάρων εναγόντων όσο και της εξελίξεως των στατιστικών δεδομένων σχετικά με την παραγωγή γάλακτος μεταξύ 1984 και 1989, αλλά έθετε επίσης νέα και σημαντικά νομικά ζητήματα αφορώντα τις αρχές που διέπουν τον υπολογισμό της αποζημιώσεως για τη ζημία, την οποία υπέστη η κατηγορία των παραγωγών SLOM, όπως οι ενάγοντες, και, ιδίως, τον τρόπο υπολογισμού του διαφυγόντος κέρδους τους.
55. Πρέπει να συνεκτιμηθούν τα οικονομικά συμφέροντα, τα οποία αντιπροσώπευε η διαφορά για τους διαδίκους. Οι ενάγοντες διεκδικούσαν αποκατάσταση της σημαντικής ζημίας, συνισταμένης στην απώλεια εισοδημάτων επί τετραετία, την οποία υπέστησαν λόγω του γεγονότος ότι δεν μπορούσαν να παραγάγουν γάλα κατά το χρονικό αυτό διάστημα. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή δεν ήταν δυνατόν να αγνοούν ότι η υπόθεση θα είχε συνέπειες, όσον αφορά τα καταβλητέα ποσά, επί των ομοειδών υποθέσεων που δεν είχαν ακόμη ρυθμιστεί.
56. Όσον αφορά τις δυσχέρειες της υποθέσεως και τον φόρτο εργασίας που εκλήθησαν να αντιμετωπίσουν, στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας, οι σύμβουλοι των εναγόντων, πρέπει να επισημανθεί ο βαθμός πολυπλοκότητας της υποθέσεως Mulder II ως προς την εκτίμηση της εκτάσεως της ζημίας η οποία πρέπει να αποκατασταθεί. Έπρεπε να θεσπιστούν κριτήρια για τον υπολογισμό των διαφόρων στοιχείων που συνθέτουν το διαφυγόν κέρδος, όπως αυτά καθορίστηκαν με την παρεμπίπτουσα απόφαση, ειδικότερα δε τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό των υποθετικών εισοδημάτων. Δεδομένου ότι αφορούσε, σε μεγάλο βαθμό, τα υποθετικά αυτά εισοδήματα, η υπόθεση καθιστούσε επιβεβλημένη τη χρήση

στατιστικών μέσων τιμών, των οποίων η επιλογή και το περιεχόμενο αμφισβητούνταν εντόνως. Λόγω, ιδίως, της διεξαγωγής υπολογισμών βάσει υποθετικών δεδομένων αντλούμενων από στατιστικές, το Δικαστήριο υποχρεώθηκε να διατάξει πραγματογνωμοσύνη.

- 57 Η εν λόγω πραγματογνωμοσύνη καθ' εαυτήν συνεπήγετο απασχόληση για τους συμβούλους των εναγόντων. Επιπλέον, η προσφορά των κοινοτικών οργάνων να καταβάλουν προς τους ενάγοντες αποζημιώσεις βάσει του κανονισμού [ΕΟΚ] 2187/93 [του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 1993, για την προσφορά αποζημίωσης σε ορισμένους παραγωγούς γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, ο οποίος εμποδίστηκαν προσωρινά να ασκήσουν τη δραστηριότητά τους (ΕΕ L 196, σ. 6)] οδήγησε σε πρόσθετο φόρτο εργασίας για τους εν λόγω συμβούλους.
- 58 Το ίδιο και το γεγονός ότι η αγωγή χρειάστηκε να στρέφεται κατά του Συμβουλίου και της Επιτροπής, που αμύνθηκαν χωριστά.
- 59 Η ανάγκη να επισπεύδονται τέσσερις παράλληλες διαδικασίες μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντική αύξηση της παρεχόμενης εργασίας. Βεβαίως, τα προς επίλυση νομικά ζητήματα ήταν κατά βάση τα ίδια στις τέσσερις διαδικασίες. Εντούτοις, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο φόρτος εργασίας, ο οποίος απέρρευε από την ανάγκη εξατομικευμένου υπολογισμού ζημίας και ο οποίος δεν αφορούσε μόνον το μεταγενέστερο, αλλά επίσης το προγενέστερο της παρεμπόμπουσας αποφάσεως στάδιο.
- 60 Ωστόσο, όσον αφορά την ουσία της αγωγής επί της οποίας εξεδόθη η παρεμπόμπουσα απόφαση, δεν αμφισβητείται ότι οι σύμβουλοι των εναγόντων ε γνώριζαν καλώς τα ζητήματα που θέτει η διαφορά, διότι ήδη είχαν χειριστεί την υπόθεση επί της οποίας εξεδόθη η προπαρατεθείσα απόφαση Mulder. Όσον αφορά τη διαδικασία προσδιορισμού των καταβλητέων ως αποζημίωση ποσών, οι ενέργειες των εν λόγω συμβούλων είχαν ως βάση, κατά μέγα μέρος, τις εργασίες του LEI (Ινστιτούτου γεωργικής οικονομίας στις Κάτω Χώρες) και του GIBO (γραφείου πραγματογνωμών).

- 61 Οι λογαριασμοί αμοιβών, οι οποίοι μπορούν να ληφθούν υπόψη, περιλαμβάνουν τις αμοιβές δύο δικηγόρων, ήτοι των Rijnacker Hordijk και Bronkhorst [...].
- 62 Μολονότι, κατ' αρχήν, μπορεί να αναζητηθεί η αμοιβή ενός μόνον εκπροσώπου, συμβούλου ή δικηγόρου, ενδέχεται, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε υποθέσεως, στα οποία περιλαμβάνεται πρωτίστως η πολυπλοκότητά της, να μπορεί να θεωρηθεί ότι η αμοιβή περισσότερων του ενός δικηγόρων εμπίπτει στην έννοια των «αναγκαιών εξόδων» κατά το άρθρο 73, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας (βλ., ιδίως, τις προπαρατεθείσες διατάξεις ΕΝΥ κατά Επιτροπής, σκέψη 22, και Hüls κατά Επιτροπής, σκέψη 26).
- 63 Τούτο συμβαίνει, κατ' αρχήν, εν προκειμένω. Εντούτοις, πρέπει να ληφθεί υπόψη μόνον το σύνολο των φαινομένων ως αντικειμενικώς απαιτούμενων ωρών εργασίας για την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία.
- 64 Ειδικότερα, δεν μπορούν να αναζητηθούν τα δικηγορικά έξοδα που αντιστοιχούν στον συντονισμό της οικείας διαδικασίας με αυτή που κίνησε ενάγων σε συνεδριακασθείσα υπόθεση. Τέτοια έξοδα, εφόσον ο συντονισμός δεν ζητήθηκε από το Δικαστήριο, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι ενάγοντες λόγω της δίκης (βλ. τις προπαρατεθείσες διατάξεις Métropole télévision, σκέψη 29, και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 16). Ως εκ τούτου, οι εν λόγω εργασίες συντονισμού δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά τον υπολογισμό των αντικειμενικώς απαιτούμενων για τη δίκη ωρών εργασίας.
- 65 Εξάλλου, η εκτίμηση αυτή δεν μπορεί να περιλαμβάνει παρά μόνον τις ώρες εργασίας οι οποίες προφανώς αφιερώθηκαν στην υπόθεση Mulder II.

[...]

- 69 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπόψη [...] ωρών εργασίας συνολικώς, κατανεμομένων μεταξύ διαφόρων χρονικών περιόδων κατά τις οποίες μεταβλήθηκε η ωριαία αμοιβή, πρέπει να καθοριστεί ποσό 130 000 ευρώ για αμοιβές των δικηγόρων.

Επί των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν οι δικηγόροι

- 70 Κατ' αποκοπήν ποσόν για έξοδα γραφείου, ίσο προς το 5 % των αμοιβών, όπως αυτές καθορίστηκαν με την προηγούμενη σκέψη, μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία. Επομένως, για τα εν λόγω έξοδα πρέπει να υπολογιστεί ποσόν 6 500 ευρώ.
- 71 Οι αιτούντες διεκδικούν επίσης ορισμένα έξοδα μετακινήσεων και διαμονής. Ωστόσο, από την αίτηση περί καθορισμού των δικαστικών εξόδων δεν προκύπτει η αντιστοιχία μεταξύ εξόδων και μετακινήσεων.

[...]

- 73 Λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, τα έξοδα εξαιτίας των μετακινήσεων αυτών, πλην εκείνης του πρώτου τριμήνου του 1997, πρέπει να θεωρηθούν ως αναγκαία λόγω της δίκης, μολονότι, στο πλαίσιο της προφορικής διαδικασίας, μετακινήθηκαν δύο δικηγόροι για να παραστούν από κοινού στη συνεδρίαση.

- 74 Αντιθέτως, τα έξοδα μετακινήσεως και διαμονής ένεκα της πραγματογνωμοσύνης (πρώτο τρίμηνο του 1997) δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, καθόσον η συνεργασία με τους πραγματογνώμονες δεν διεξήχθη όπως προέβλεπε η διάταξη της 12ης Ιουλίου 1996, C-104/89 και C-37/90, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, με την οποία το Δικαστήριο διέταξε την εν λόγω πραγματογνωμοσύνη. Συγκεκριμένα, το σημείο IV του διατακτικού της διατάξεως αυτής επέτρεπε στους διαδίκους μόνο να ζητήσουν από το Δικαστήριο την προς τους εμπειρογνώμονες ανακοίνωση των λοιπών εγγράφων ή τμημάτων εγγράφων και των παραρτημάτων τους.
- 75 Βεβαίως, με απόφαση του δεύτερου τμήματος κατά τη συνεδρίασή του επί διοικητικών θεμάτων της 13ης Νοεμβρίου 1996, επετράπη στους πραγματογνώμονες να ζητήσουν τις απόψεις των διαδίκων. Ωστόσο, προσωπική συνέντευξη στο Λουξεμβούργο, στο πλαίσιο των εν λόγω διαβουλεύσεων, ούτε εξητήθη από τους πραγματογνώμονες ούτε εσκοπήθη από το Δικαστήριο και, κατά συνέπεια, δεν ήταν αναγκαία. Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 49, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο πραγματογνώμων, κατά τη διάρκεια της πραγματογνωμοσύνης, υπόκειται στον έλεγχο του εισηγητή δικαστή. Η προπαρατεθείσα διάταξη Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής προέβλεπε ότι οι διάδικοι θα επικοινωνούσαν με τον πραγματογνώμονα μέσω του Δικαστηρίου. Η άδεια, περί της οποίας ελήφθη απόφαση κατά τη συνεδρίαση επί διοικητικών θεμάτων της 13ης Νοεμβρίου 1996, χορηγήθηκε κατόπιν του αιτήματος του πραγματογνώμονα, το οποίο διατυπώθηκε με επιστολή της 31ης Οκτωβρίου 1996, «να απευθυνθεί προς τους διαδίκους, προκειμένου να λάβει διευκρινίσεις ως προς τις πηγές των αριθμητικών στοιχείων τα οποία υπέβαλαν κατά τη διαδικασία». Τέλος, επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι, με την απόφασή του της 13ης Νοεμβρίου 1996, το Δικαστήριο απέκλεισε οποιαδήποτε προς τους διαδίκους ανακοίνωση σχεδίου εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης, δεδομένου ότι, κατά το άρθρο 49, παράγραφος 5, του Κανονισμού Διαδικασίας, προβλέπεται συζήτηση επί της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης μόνον μετά την υποβολή της εκθέσεως αυτής και ενώπιον του Δικαστηρίου, η συζήτηση δε αυτή, εν προκειμένω, διεξήχθη κατά τη συνεδρίαση της 28ης Μαΐου 1998.
- 76 Ελλείπει επακριβών στοιχείων ως προς τα έξοδα μετακινήσεως και διαμονής, τα έξοδα αυτά πρέπει να καθοριστούν κατ' αποκοπήν στο ποσόν των 1 000 ευρώ.

- 77 Κατά συνέπεια, πρέπει να υπολογιστεί ποσόν 7 500 ευρώ για τα παρεπόμενα έξοδα.

Επί των εξόδων των εξωτερικών συμβούλων

- 78 Όσον αφορά τα έξοδα των εξωτερικών συμβούλων, ήτοι του LEI και του GIBO, προκύπτει από τη δικογραφία ότι η παρέμβαση των δύο αυτών οργανισμών ήταν αναγκαία προκειμένου να υπολογιστούν με ακρίβεια οι αιτούμενες αποζημιώσεις, περί των οποίων τα διαδοχικά υπομνήματα των εναγόντων. Κατ' ουσίαν, από τα παραρτήματα των υπομνημάτων των εναγόντων στο πλαίσιο της υποθέσεως Mulder II προκύπτει ότι το LEI παρέσχε στατιστικά δεδομένα, ενώ το GIBO προέβη σε επακριβή υπολογισμό της ζημίας, την οποία ισχυρίζεται ότι υπέστη καθένας από τους ενάγοντες. Επομένως, τα έξοδα για τις υπηρεσίες των δύο αυτών οργανισμών αποτελούν «αναγκαία έξοδα» κατά την έννοια του άρθρου 73, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, καθόσον σχετίζονται αμέσως με τα υπομνήματα που υπέβαλαν οι ενάγοντες.
- 79 Κατά τους ενάγοντες και νυν αιτούντες, τα έξοδα των εξωτερικών συμβούλων ανήλθαν σε 59 541 ευρώ. Εντούτοις, τρία τιμολόγια δεν μπορούν να συνδεθούν κατά τρόπο αρκούντως σαφή με τα υπομνήματα των εναγόντων στο πλαίσιο της υποθέσεως Mulder II.

[...]

- 82 Κατά συνέπεια, για έξοδα των εξωτερικών συμβούλων θα ληφθεί υπόψη το ποσό των 52 638,55 ευρώ.

Επί των εξόδων του οργανισμού SLOM

- 83 Η συμμετοχή στα έξοδα του οργανισμού SLOM δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, εφόσον ο οργανισμός αυτός ήταν ο εντολέας του Rijnsacker Hordijk και ενεργούσε εξ ονόματος των εναγόντων, αυτοί δε δεν ήταν οι ίδιοι αποδέκτες των λογαριασμών αμοιβών και εξόδων. Επομένως, η προς αυτόν παρασχεθείσα συνδρομή εκ μέρους του εν λόγω οργανισμού εξομοιώνεται προς τη συνδρομή που ο διάδικος παρέχει προς τον σύμβουλό του.

Επί των εξόδων τα οποία πρέπει να φέρουν το Συμβούλιο και η Επιτροπή

- 84 Σύμφωνα με το διατακτικό της τελικής απόφασης, το Συμβούλιο και Επιτροπή φέρουν το 90 % των εξόδων των εναγόντων, εξαιρέσει των εξόδων της πραγματογνωμοσύνης που διέταξε το Δικαστήριο.
- 85 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα κοινοτικά όργανα φέρουν το 90 % του ποσού των 190 138,55 ευρώ (130 000 ευρώ + 7 500 ευρώ + 52 638,55 ευρώ), ήτοι ποσόν 171 124,65 ευρώ.

Επί του αιτήματος καλύψεως των απωλειών λόγω πληθωρισμού

- 86 Το αίτημα περί καλύψεως των απωλειών λόγω πληθωρισμού, καθόσον αφορά τον προ της τελικής απόφασεως χρόνο, πρέπει να θεωρηθεί ως αίτημα επιδικάσεως εξισωτικών τόκων. Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί. Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, αίτημα περί επιδικάσεως τόκων υπερημερίας από ημερομηνίας προγενέστερης της διατάξεως, η οποία καθορίζει το ποσόν των δικαστικών εξόδων, πρέπει να απορριφθεί (διατάξεις ENU κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 26, και της 6ης Νοεμβρίου 1996, C-220/91 P-DEP, Preussag κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 11). Συγκεκριμένα, το δικαίωμα των αιτούντων να τους αποδοθούν τα έξοδα θεμελιώνεται επί της διατάξεως η οποία τα καθορίζει [διάταξη της 18ης Απριλίου 1975, 6/72, Euroemballage και Continental Can κατά Επιτροπής, Συλλογή 1975, σ. 495, σκέψη 5 (μόνο σε ξενόγλωσσες εκδόσεις)]. Η αιτιολογία αυτή, η οποία αφορά τους τόκους υπερημερίας, έχει εφαρμογή επίσης επί των εξισωτικών τόκων. Εξάλλου, η διαδικασία καθορισμού των δικαστικών εξόδων δεν αποσκοπεί στην αποκατάσταση ζημίας, αλλά έχει ως αντικείμενο τον προσδιορισμό των δυνάμενων να αναζητηθούν εξόδων, ενώ οι εξισωτικοί τόκοι τείνουν, στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, στην κάλυψη των απωλειών λόγω μείωσης της αξίας του νομίματος.

Επί των εξόδων της παρούσας διαδικασίας

- 87 Αντιθέτως προς το άρθρο 69, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο ορίζει ότι απόφαση για τα δικαστικά έξοδα λαμβάνεται με την απόφαση ή τη διάταξη που περατώνει τη δίκη, το άρθρο 74 του εν λόγω κανονισμού δεν περιλαμβάνει τέτοια διάταξη. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι το Δικαστήριο, καθορίζοντας τα δυνάμενα να αναζητηθούν δικαστικά έξοδα, λαμβάνει υπόψη το σύνολο των στοιχείων της υποθέσεως μέχρι του χρονικού σημείου της δημοσιεύσεως της διατάξεως περί καθορισμού των δικαστικών εξόδων. Κατά συνέπεια, παρέλκει να αποφανθεί χωριστά επί των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγω της παρούσας διαδικασίας (βλ. τις προπαρατεθείσες διατάξεις Euroemballage και Continental Can κατά Επιτροπής, σκέψη 5, ENU κατά Επιτροπής, σκέψη 26, και Métropole télévision, σκέψη 33).

88

Κατόπιν τούτου, δεν πρέπει να αυξηθεί το ποσόν των δυνάμενων να αναζητηθούν δαπανών με τη προσθήκη σ' αυτές ποσού αφορώντος την παρούσα διαδικασία καθορισμού των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

διατάσσει:

Τα αποδοτέα εκ μέρους του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δικαστικά έξοδα προς τους Mulder, Brinkhoff, Muskens et Twijnstra καθορίζονται συνολικώς στο ποσό των 171 124,65 ευρώ.

Λουξεμβούργο, 6 Ιανουαρίου 2004.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του τρίτου τμήματος

A. Rosas